

•

محرمانه‌های

اقتصاد ایران

(جلد دوم)

گفت‌وگو با دکتر محمدجواد ابروانی
وزیر اقتصاد دولت در دوران دفاع مقدس
۱۳۶۴-۱۳۶۸

سرشناسه	مهرپور، مهدی، ۱۳۶۳.
عنوان و پدیدآور	محرمانه های اقتصاد ایران؛ گفتگو با دکتر محمد جواد ایروانی وزیر اقتصاد دولت در دوران دفاع مقدس ۱۳۶۴-۱۳۶۸. / تحقیق و تدوین: مهدی مهرپور و میثم مهرپور.
مشخصات نشر	نور علم.
مشخصات ظاهری	۲۰۲ ص.
شابک	۵-۲۷۶-۱۶۹-۶۰۰-۹۷۸ جلد ۲-۹-۲۱۰-۱۶۹-۶۰۰-۹۷۸ دوره
وضعیت فهرست نویسی	بر اساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	مهرپور، مهدی، ۱۳۶۳، تحقیق و تدوین.
یادداشت	مهرپور، مهدی، ۱۳۶۵، تحقیق و تدوین.
موضوع	ایران -- اوضاع اقتصادی -- ۱۳۶۴-۱۳۶۸.
موضوع	ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۶۴-۱۳۶۸.
موضوع	ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۶۴-۱۳۶۸.
رده بندی کنگره	۱۳۹۷ م ۳۸۵/م ۴۷۵ HC
رده بندی دیویی	۳۳۰/۹۶:

نشر نور علم: تهران، خ انقلاب - خ منیری جاوید (اردیبهشت) - پ ۱۴ - تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰
 فروشگاه: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران noreelm@yahoo.com ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹

تحقیق و تدوین:	مهدی مهرپور - میثم مهرپور
ویراستار:	مجید میرزاحیدری
طراح جلد:	وحیدرضا سلیمانی
صفحه آرا:	محمد جواد بابایی
عکس:	چاووش هماوندی
ناشر:	انتشارات نور علم
شمارگان:	۲۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۷
قیمت:	۲۵۰۰۰ تومان

فروشگاه: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران پایگاه اینترنتی: www.nooreelm.com

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

فهرست

۱	مقدمه
۵	بازگشت به ایران
۱۷	تحول در سیستم بانکداری کشور
۲۹	استقراض خارجی، موافقان و مخالفان
۴۵	نقش انجمن‌های اسلامی در دولت جنگ
۸۵	اختلافات با رئیس کل
۱۱۹	نظام توزیع در کشور
۱۳۹	مردان در سایه کابینه
۱۷۱	قبول قطعنامه
۱۸۵	تفکرات اقتصادی آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه‌الله)

مقدمه

شاید یکی از آرزوهای هر فرد در هر شغل و کسوتی در طول زندگی خود، زیستن در کنار مشاهیر آن رشته یا حداقل آشنایی با اندیشه و زندگی و خلق و خوی این افراد باشد. شاید از این باب است که همیشه خواندن کتاب خاطرات، ناگفته‌ها و دست نوشته‌های رهبران انقلاب‌ها و جنبش‌ها یا دانشمندان و نخبگان علمی و سرمدداران مکاتب فکری و... همواره با استقبال افراد بی‌شماری روبه‌رو بوده و جزء آثار و رزرهاي محبوب در عرصه کتاب و کتابخوانی به شمار می‌رود. در ایران نیز بعد از انقلاب اسلامی توجه به این آثار تحت عنوان تاریخ شفاهی در عرصه ادبیات کشور و حول محور شخصیت‌های انقلاب اسلامی دفاع مقدس مورد توجه بسیاری از پژوهشگران و نویسندگان برجسته کشورمان قرار گرفت. ماحول این تلاش‌ها انتشار آثار ارزشمندی از زندگی و خاطرات شخصیت‌های برجسته مذهبی، علمی و ملی در عرصه انقلاب و سپس دفاع مقدس بود. در این میان جای خالی تاریخ شفاهی اقتصاد ایران به شدت ملموس و مشهود است. چنانچه مردان اقتصادی جمهوری اسلامی از ابتدای انقلاب تا کنون در این ماجرا و بیان خاطرات، ناگفته‌ها و آموخته‌های خود از گذر زمان جایگاه چندانی نداشته‌اند. موضوعی که تحقق و اجرای آن از سال ۹۲ در ذهن مان شکل گرفت و تا به امروز بعد از گذشت بیش از ۴ سال همچنان ادامه دارد. مسیری که بررسی تاریخ اقتصاد ایران از نگاه مسئولان اقتصادی در دولت‌های مختلف پس از انقلاب بخشی از آن است.

همان‌طور که در مقدمه جلد اول کتاب محرمانه‌های اقتصاد ایران آمده است، به نظر می‌رسد از ابتدای انقلاب اسلامی تا کنون، اقتصاد ایران در سه مقطع تاریخی متفاوت، در

شرایط بسیار حساسی قرار گرفته است. به نحوی که اقتصاد نقش تعیین کننده تری نسبت به سایر مقاطع در جریان‌ات سیاسی و اجتماعی ایران ایفا کرده و از این حیث نسبت به سایر مقاطع از اهمیت بیشتری برخوردار است. مقطع تاریخی اول، سال‌های ۶۴ تا ۶۸ است. از دلایل این اهمیت می‌توان به کاهش تاریخی قیمت هر بشکه نفت خام به ۵ دلار، ماجرای قهر کردن وزیر اقتصاد از کابینه، وضعیت اقتصاد ایران در ماه‌های پایانی جنگ و ابهامات در این باره، جزئیات اختلاف دیدگاه‌های وی با مرحوم نوریخس به عنوان رئیس کل بانک مرکزی و نقش و سهم اقتصاد و موضع گیری مسئولان اقتصادی آن دوره در قبول قطعنامه ۵۹۸ اشاره کرد. لذا مواردی که ذکر گردید باعث شده تا این مقطع از تاریخ اقتصادی ایران به برهه‌ای پرابهام با رازهای مگوی بسیار تبدیل شود.

مقطع دوم را دوران سال‌های ۸۹ تا ۹۲ دانست. سه سال پرچالش برای اقتصاد ایران. سال‌هایی که می‌توان کرد، دوران اولین‌های بی‌شمار در اقتصاد ایران دانست. از اولین پرداخت نقدی یارانه‌ها تا اولین ترمیم بانک مرکزی در تاریخ. دورانی پرچالش و پر حاشیه و صد البته دوران درس‌ها و عبرت‌های اقتصادی بزرگ برای ایران. در جلد اول کتاب محرمانه‌های اقتصاد ایران به بررسی سال‌های ۸۷ تا ۹۲ یعنی یک از این مقاطع حساس و متفاوت اقتصاد ایران پرداختیم. کتابی که تحت عنوان جنگ اقتصادی در سال ۹۵ منتشر و با استقبال خوب مخاطبان به چاپ دوم رسید. در کتاب پیش رو که جلد دوم مجموعه محرمانه‌های اقتصاد ایران به شمار می‌رود به بررسی دوران وزارت محمدجواد ابروانی در سال‌های ۶۴ تا ۶۸ به عنوان بخشی از سال‌های دفاع مقدس پرداخته‌ایم.

که عشق آسان آسان نمود اول...

از اوایل سال ۹۳ یا کمی زودتر بود که تولید جدی این مجموعه کلید خورد. با آغاز تحقیقات اولیه و گذشت چند ماه از مطالعه‌ی تاریخ اقتصادی ایران در کنار داشته‌ها و دانسته‌هایمان، بنا بر اهمیت برهه‌های تاریخی، ابتدا گفتگوی همزمان با دکتر سید شمس الدین حسینی وزیر اقتصاد در سال‌های ۸۷-۹۲ و دکتر محمدجواد ابروانی وزیر اقتصاد در سال‌های ۶۴-۶۸ آغاز شد. آغازی که اگر چه در ابتدا بنا بود خاطرات محمدجواد ابروانی لقب جلد اول این مجموعه را به خود بگیرد اما بنا به دلایلی خاطرات سید شمس الدین حسینی تحت عنوان «جنگ اقتصادی» به عنوان جلد اول این مجموعه منتشر شد. برخی حساسیت‌ها چه به

واسطه سال های مورد بررسی در جلد دوم و چه نبود اطلاعات دقیق از شرایط اقتصادی کشور در آن سال ها، ویژگی های شخصیتی مصاحبه شونده و عدم تمایل وی به انجام گفت و گو در کنار گذشت مدت مدیدی از آن سال ها و.... باعث شد نهایی شدن متن کتاب حاضر بسیار بیشتر از حد تصور به درازا بکشد. به نحوی که در ابتدا صرفا چندین جلسه گفت و گو میان ما و دکتر ایروانی بدون ثبت و ضبط این جلسات و صرفا با رویکرد تبادل نظر در باب کم و کیف این اثر برگزار شد تا ایشان در نهایت پس از اطلاع از جزییات این مجموعه رضایت خود از تهیه انتشار آن را اعلام کردند. مجموعه گفت و گوهای ما با دکتر ایروانی که با اصرارهای ما و اکراه از سوی ایشان پذیرفته شد بیش از یکسال به طول انجامید. پراکندگی این ارتباط دو سویه در تمام آن یکسال در تمام ایام سال از ماه مبارک رمضان تا محرم الحرام، از ایام نوروز و تعطیلات رسمی تا روزهای عادی و کاری سال برقرار بود و در نهایت پس از گذشت حدود ۱۴ ماه و بیش از یکصد ساعت گفت و گو به پایان رسید. پس از پیاده سازی و تنظیم متن، این گفت و گوها بران تابه نهایی در اختیار ایشان قرار گرفت. در آن زمان - قبل از سال ۹۵ - به نظر می رسید کتاب حاضر به زودی نهایی و منتشر خواهد شد. اما به واسطه حساسیت های ایشان متن چندین بار مورد انطباق و اصلاح قرار گرفته و مجددا جلساتی برای تکمیل و اصلاح برخی از مطالب برگزار شد. این در حالی بود که این مرحله از کار، خود به تنهایی تبدیل به پروژه ای شد که فرجام آن حدود ۲ سال به طول انجامید و در آخر چند روز قبل از آغاز ماه مبارک رمضان سال ۱۴۳۹ ه. ق (۱۳۹۷) متن نهایی و آماده انتشار شد.

با این حال بسیار خوشحالیم که بعد از گذشت بیش از ۴ سال حال حاضر برای انتشار تاریخ شفاهی اقتصاد ایران در نهایت دو مجلد آن به انتشار رسید. با تمام مشکلات موجود امید است در ادامه این مسیر، سایر مجلد های این مجموعه که تحقیقات و گفتگوهای آن در حال انجام و آماده سازی است به زودی منتشر شود.

به هر حال نباید از مشکلات و سختی های میانه این راه غافل شد. راهی که با تحمل سختی های بسیار بیش از ۴ سال به طول انجامیده و طبیعتا برای اتمام این پروژه سال های دیگری نیز زمان خواهد برد. از مشکلات موجود در راه کتاب و کتابخوانی، از گرانی کاغذ تا عدم حمایت از پژوهش و تحقیق، تا کتاب نخوندن مردم و کاهش ساعات مطالعه در ایران، از افزایش نفوذ شبکه های اجتماعی و غربت بیش از گذشته کتاب، از جدی نگرفتن عرصه

پژوهش تا دفن بسیاری از خاطرات ناگفته، از نگاه صرفاً اقتصادی و مادی به مقوله کتاب تا تیراژ پایین کتاب‌ها و قیمت‌های بالای آن که بگذریم، که می‌گذریم، تنها نتیجه این است که سخن دوست خوش تر است.....

اگرچه این اثر و سایر آثار منتشر شده از سوی مؤلفین از گذشته تا امروز تماماً به صورت مستقل و خودجوش و بدون وجود هیچ پشتوانه مالی و حمایتی بوده که البته همین موضوع نیز بر سختی‌های راه افزوده است، اما بر خود واجب می‌دانیم از همه کسانی که با راهنمایی‌ها، مشاوره‌ها و حمایت‌های معنوی خود ما را در انتشار این مجموعه یاری کردند کمال تشکر را به جای آورده و از صمیم قلب از جناب دکتر ایروانی عزیز که بیش از ۳-۲ سال با تمام مشغله‌های کاری خود، با رویی بار و دقت و حساسیتی ستودنی با ما به گفتگو نشستند تشکر کنیم.

در پایان آبرومندیم با تکمیل این مجموعه در آینده، گامی هر چند کوچک در راستای اعتلای ایران عزیز. نسبت به وسط تاریخ شفاهی اقتصاد ایران، ارتقای فرهنگ کتابخوانی و آثار تاریخ شفاهی برداشته‌اش. ان شاء الله

و من الله التوفیق

خرداد ماه ۱۳۹۷